

Geredigeerd woordelijk verslag van een door de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken georganiseerde besloten technische briefing door ambtenaren van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over de Wijziging van de Wet Huis voor klokkenluiders en enige andere wetten ter implementatie van Richtlijn (EU) 2019/1937 van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2019 (PbEU 2019, L 305) en enige andere wijzigingen (35851).

6 september 2022, 16.30 uur

Klompézaal, in het gebouw van de Tweede Kamer der Staten-Generaal te Den Haag

Aanwezig zijn zes ambtenaren (in het verslag: mevrouw A t/m E en de heer A) van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, de heer Bisschop (SGP), mevrouw Dekker-Abdulaziz (D66), mevrouw Inge van Dijk (CDA), mevrouw Leijten (SP), de heer Omtzigt (Lid Omtzigt), de heer Strolenberg (VVD), mevrouw Verhoev (adjunct-griffier vaste commissie voor Binnenlandse Zaken).

Voorzitter: Leijten

De **voorzitter**: Hierbij open ik deze besloten technische briefing door ambtenaren van het ministerie van Binnenlandse Zaken over de wijziging van de Wet Huis voor klokkenluiders. Welkom allemaal. Ik ga zo eventjes iedereen voorstellen. Er is een enorme aanleiding voor deze bijeenkomst, die iedereen kan terugvinden. We hebben ooit een wet ontvangen. Vervolgens hebben we een hoorzitting of rondetafelgesprek gehouden. Toen hebben we de wet beantwoord. Daarna heeft de minister besloten om de wet toch te herzien. Wij hebben toen gezegd dat we die herziening dan langs dezelfde weg wilden laten beoordelen als de eerste wet, namelijk via een rondetafelgesprek/technische briefing en een wetenschapstoets, omdat we toch wel een beetje aangedrongen hadden op een herziening van het wetsvoorstel, om het huiselijk te zeggen. We zitten nu dus in die tweede fase. Aanwezig van uw zijde zijn de heer A, mevrouw A, mevrouw B, mevrouw C en mevrouw D. Op de tribune zag ik ook nog mevrouw E zitten, de parlementair contactpersoon van Binnenlandse Zaken. De wetenschappers die de wetenschapstoets uitvoeren, schuiven ook aan. Eentje zit er op de publieke tribune en de ander zal digitaal aansluiten of is al aangesloten, maar dat gebeurt buiten ons zicht. Ik heb begrepen dat de wetenschappers vooral toehoren, om de wetenschapstoets goed te kunnen maken. Zij mogen van mij alles zeggen want we zitten besloten, maar ik hoor toch de orde te handhaven.

Om die orde een beetje goed te laten verlopen, heet ik welkom de volgende leden: de heer Bisschop van de SGP, de heer Strolenberg van de VVD, mevrouw Dekker-Abdulaziz van D66 en mevrouw Van Dijk van het CDA. Ik ben hier zelf als voorzitter, maar ook als lid namens de SP. We verwachten ook de heer Omtzigt nog, maar we weten dat een drukbezet alleenstaand Kamerlid soms dubbelingen heeft. We hebben wat mensen op de publieke tribune toegelaten van andere fracties dan de fracties hier aanwezig. Omdat het besloten is hebben wij als Kamercommissie gezegd dat dat kon. Als het niet besloten is, kunnen Kamerleden of hun medewerkers immers meekijken en op die manier van de kennis gebruikmaken.

We maken van deze technische briefing wel een stenografisch verslag, althans de stenograaf van de Tweede Kamerorganisatie maakt dat, met inachtneming van uw verzoek om de namen te anonimiseren zodat u niet kenbaar bent naar buiten toe.

Dan zou ik nu willen beginnen. Wie van jullie kan ik als eerste het woord geven? Ga ik van ver weg naar dichtbij of van dichtbij naar ver weg? Zal ik de heer A het woord geven? U heeft een briefing voorbereid met slides. Wij vragen dan altijd of we die slides kunnen krijgen, maar we worden daarin al bediend. Dat is altijd fijn. Ik heb de briefing toevallig van de griffier ontvangen, dus ik lees ook een beetje mee. Geef vooral ook onderling het woord aan elkaar door, zodat ik daar als voorzitter niet tussen hoeft te zitten. Op het moment dat we aan de vragenrondes toekomen, neem ik de regie dan weer over. Het woord is aan de heer A.

De heer **A**: Uitstekend, dank u wel. Wat u van mij ontvangen heeft, zijn twee sets van de presentatie. De ene is de korte; dat is de echte presentatie, die hier ook gepresenteerd staat. De tweede bevat eigenlijk onze eigen spreekteksten, met alle verwijzingen naar de wetteksten en dergelijke. Zo heeft u het hele setje. Daarnaast hebben we de wettekst nog een keer uitgeprint met de wijzigingen erin in kleur.

Heel veel dank dat we hier mogen zijn en dat we het wetsvoorstel voor de implementatie van de EU-klokkenluidersrichtlijn technisch mogen toelichten. Voor u zitten wetgevingsjuristen en beleidsambtenaren van het ministerie van Binnenlandse Zaken. We zijn enerzijds zeer vereerd dat we hier mogen zijn. Anderzijds vinden we het een beetje spannend; dat zeg ik er eerlijk bij. Het is niet ons dagelijkse werk om in dit gezelschap te spreken, maar we zijn wel zeer vereerd.

We hebben een presentatie voorbereid waarin we eigenlijk het kader schetsen voor het voorliggende wetsvoorstel. Ik zou het liefst hebben dat wij de presentatie kunnen houden en dat er daarna vragen kunnen worden gesteld. We zouden die vragen ook het liefst direct beantwoorden, zodat er niet een hele set aan vragen ontstaat. Als dat kan, zouden we dat heel erg graag doen. De vragen die technisch-inhoudelijk van aard zijn, kunnen wij natuurlijk

beantwoorden. De minister heeft aangegeven dat zij de echt beleidsinhoudelijke vragen liever zelf beantwoordt.

Ik kom nu op de inhoud van de presentatie. Eerst is er een stukje over wat hieraan voorafging, om de kaders te schetsen, en dan vooral inzoomend op het voorliggende wetsvoorstel, op de verplichte bepalingen uit de richtlijn, op de optionele bepalingen en op wat de aanpassingen zijn geweest in de nota's van wijziging. Daarna gaan we in op de gevolgen van de te late implementatie. Tot slot gaan we nog kort in op het vervolgwetstraject, dat al in voorbereiding is naar aanleiding van de evaluatie.

Mevrouw A, mag ik het woord nu doorgeven aan u?

Mevrouw A: Ja. Ik wil vertellen wat er voorafging aan het voorliggende wetsvoorstel. Ten eerste was er het initiatiefvoorstel dat ingediend was door Kamerlid Van Raak en vele anderen. Dat was een breed gedragen initiatiefvoorstel, dat op 1 juli 2016 in werking is getreden. De wet regelt een benadelingsverbod voor klokkenluiders in de Ambtenarenwet en het Burgerlijk Wetboek, dus voor ambtenaren en werknemers, een verplicht voorgeschreven interne meldprocedure voor werkgevers die ten minste 50 werknemers hebben, en de instelling van het Huis voor Klokkenluiders, ook per 1 juli 2016. Klokkenluiders kunnen bij het Huis terecht voor advies bij het vermoeden van een misstand. De afdeling advies adviseert zo'n klokkenluider, of iemand die potentieel een melding wil gaan doen, over de te nemen stappen, verwijst mogelijk door naar andere instanties die de misstand kunnen onderzoeken, biedt een luisterend oor en kan op verzoek toezicht houden op het proces. Zo nodig kan het Huis de klokkenluider ook doorverwijzen voor psychosociale ondersteuning en voor andere ondersteuning. Het Huis kan op verzoek van de klokkenluider een onderzoek doen naar een vermoeden van een misstand. Daarbij moeten we opmerken dat het Huis een last resort is. Als andere bevoegde instanties bevoegd zijn om een misstand te onderzoeken, verwijst het Huis de klokkenluider door naar die autoriteit of instantie. Waar het Huis wel enige in is, is dat het een bejegeningsonderzoek kan doen op verzoek van de melder, de klokkenluider. Dat ziet op de bejegening door de werkgever naar aanleiding van een melding van de klokkenluider.

Dan de volgende slide ... Nee, die hoeft niet, want dat is de lange presentatie, sorry. Die lange presentatie hebben we ook aan jullie uitgedeeld. Dan kunnen jullie ook nalezen wat we hebben uitgesproken.

In 2018 heeft de Europese Commissie een voorstel gedaan voor een richtlijn ter bescherming van klokkenluiders. Daarbij is de Nederlandse wet als voorbeeld genomen. De richtlijn is gepubliceerd op 26 november 2019 en de inwerkingtreding van de richtlijn was op 17 december 2019. Daarbij gold een implementatietermijn van twee jaar, die afgelopen is op 17 december 2021, zoals waarschijnlijk welbekend.

Om de context te schetsen van wat er nog meer is gebeurd is het handig om ook te vermelden dat er in 2020 een vervroegde evaluatie van de Wet Huis voor klokkenluiders heeft plaatsgevonden. Toentertijd, dus begin 2020, werd beoogd om de oplevering van het evaluatierapport voor de zomer van 2020 af te ronden. Toen heeft op 3 maart 2020 onder toenmalig minister Knops een algemeen overleg plaatsgevonden over de wet en over het Huis. Er zijn toen aanvullende vragen gesteld door de Kamer, met het verzoek om die mee te nemen in het evaluatieonderzoek. Een extern bureau heeft de evaluatie uitgevoerd en heeft op 30 juni 2020 een eindrapport opgeleverd. Naar aanleiding van de aanvullende vragen uit de Kamer is er in september een aanvullend evaluatierapport opgeleverd. De Kamer is daar bij brieven van juli en oktober 2020 over geïnformeerd. In de Kamerbrief van 15 juli 2020, toen ook het eindrapport van de evaluatie is aangeboden, heeft de minister aangekondigd dat er een apart wetstraject naar aanleiding van de evaluatie zou volgen. De minister heeft bij brief van 21 december 2020 inhoudelijk gereageerd op de uitkomsten van de evaluatie. Dat waren het eindrapport en het aanvullende rapport. Op 1 juni 2021 is het implementatiewetsvoorstel ingediend bij uw Kamer.

Mevrouw **B**: Ik zal nu ingaan op de verplichtingen uit de richtlijn. Mevrouw A zei al dat het Huis voor Klokkenluiders ook model heeft gestaan voor de richtlijn. Er zitten dus al verplichtingen in de Wet Huis voor klokkenluiders waar Nederland echt aan moet voldoen. Daar zal ik eerst op ingaan. Ik zal straks ook nog ingaan op wat optionele bepalingen. Lidstaten hebben de mogelijkheid om daaraan te voldoen, maar dat is geen verplichting. Ik ga nu eerst kort in op de verplichtingen die eigenlijk al zijn geregeld. Er is al een verplichting in de Wet Huis voor klokkenluiders voor een interne meldprocedure. Die geldt voor werkgevers die 50 of meer werknemers in dienst hebben. Verder is ook al geregeld de mogelijkheid van informatie en advies door het Huis. Dat is kosteloos, zoals de richtlijn verplicht. Verder is geregeld het onderzoek naar meldingen van misstanden door het Huis als geen andere instantie bevoegd is. Dat zijn werkgerelateerde meldingen, zoals dat ook voor de richtlijn geldt.

Verder is in de wet al geregeld het onderzoek naar benadeling. Dat wordt eigenlijk niet vereist door de richtlijn dus dat is extra in de Nederlandse wetgeving.

Verder is er voorzien in bepalingen over geheimhouding en vertrouwelijkheid ten aanzien van de identiteit van de melder, de klokkenluider.

In andere wetten, zoals het Burgerlijk Wetboek, de Politiewet en de Wet ambtenaren defensie, is al voorzien in een benadelingsverbod, maar dat geldt nu alleen voor werknemers en ambtenaren.

Dan worden er in het voorliggende implementatiewetsvoorstel aanvullend een aantal onderwerpen geregeld die de richtlijn vereist. Dat betreft een ruimere materiële reikwijdte

voor wat betreft schending van het Unierecht op een aantal terreinen die in de richtlijn zijn aangewezen. Dat betreft onder meer overheidsopdrachten, financiële diensten, veiligheid van vervoer en persoonlijke levenssfeer. Het is een hele opsomming, met heel veel richtlijnen die daaraan vastzitten, of verordeningen, die al zijn omgezet in Nederlandse wetgeving.

Een ander punt is dat de doelgroep ruimer is. Bescherming wordt straks ook geboden aan zzp'ers, vrijwilligers, bestuurders en aandeelhouders. Dat is dus verruimd. Daarnaast verplicht de richtlijn tot de aanwijzing van bevoegde autoriteiten die onderzoek kunnen doen naar de schending van het Unierecht. In het wetsvoorstel worden in ieder geval aangewezen De Nederlandsche Bank, de AFM, de ACM en de Autoriteit Persoonsgegevens.

Daarnaast komt er, en dat is echt nieuw, de expliciete regeling van bescherming bij openbaarmaking. Op dit moment is er eigenlijk alleen maar bescherming op basis van de jurisprudentie ten aanzien van de vrijheid van meningsuiting. Daar kan een beroep op worden gedaan, maar dat is nog niet expliciet wettelijk geregeld. Dat zit nu dus in dit wetsvoorstel.

Tot slot is er een uitbreiding van de beschermingsmaatregelen. Een benadelingsverbod kennen we al. Dit heeft een breder bereik, omdat het ook werkgerelateerd geldt, dus bijvoorbeeld voor collega's, en voor familie, maar ook voor personen die een klokkenluider bijstaan, zoals vertrouwenspersonen. Verder geldt er een omkering van de bewijslast. Dat is nieuw. Het betekent eigenlijk dat de bewijslast bij de werkgever komt te liggen. Die moet bewijzen dat een benadeling op basis van de melding niet heeft plaatsgevonden. Daarnaast is geregeld de vrijwaring bij aansprakelijkheid, en ook het verbod op een zwijgbeding.

Dan wilde ik heel even kort ingaan op hoe het nu is ingepast in de Wet Huis voor klokkenluiders, die straks komt te heten Wet bescherming klokkenluiders, omdat die ook een breder bereik krijgt. Het bestaande hoofdstuk 1 kende een paragraaf 1 met begripsbepalingen. Die worden aangepast. Daar komt een nieuw paragraaf 1a bij, met algemene eisen aan geheimhouding en gegevensbescherming. Die geheimhouding was wat verspreid door de wet, maar zit nu allemaal in die paragraaf 1a. Paragraaf 2 ziet op de interne procedure, waar de verplichting al in zit voor werkgevers. Die is aangepast aan de eisen van de richtlijn en dat zit 'm vooral in de wijze van melding, de ontvangstbevestiging en feedback. Heel veel eisen uit de richtlijn zijn eigenlijk al ontleend aan de eisen die in de Wet huis voor klokkenluiders staan. Er is een nieuw hoofdstuk 1a toegevoegd, met de aanwijzing van bevoegde autoriteiten en de eisen aan externe meldkanalen. Het bestaande hoofdstuk 2, dat ziet op het Huis, op de instelling van het Huis voor Klokkenluiders met eisen, is ook aangepast aan de richtlijn.

Vervolgens komt er een belangrijk nieuw hoofdstuk 2a met de beschermingsmaatregelen tegen benadeling. Dat zijn eigenlijk de bepalingen uit het Burgerlijk Wetboek, de Politiewet

en de Wet ambtenaren defensie die zullen vervallen. Die worden nu opgenomen in dat nieuwe hoofdstuk 2a. Dan lijkt er een hoofdstuk 3 te ontbreken, maar dat zijn wijzigingen van andere wetten bij initiatiefwet. Die gelden dus niet meer. In hoofdstuk 4, tot slot, is een nieuwe evaluatiebepaling opgenomen, zodat vijf jaar na inwerkingtreding een evaluatie van de wet plaats kan vinden. Overgangsbepalingen zijn ook opgenomen, waarvan een misschien alvast van belang is om te noemen: voor het mkb, dus voor de kleinere bedrijven, geldt de verplichting tot aanpassing van de interne meldprocedure per 17 december 2023. Dat heeft de richtlijn zo bepaald.

Ik kom nu op de optionele bepalingen. Dat is een hele opsomming. Er zijn een aantal optionele bepalingen opgenomen. Een deel was al geregeld of wordt geregeld. Ik begin bij het anoniem melden, niet te verwarren met het vertrouwelijk melden. Het vertrouwelijk melden is immers al gewaarborgd door de geheimhoudingsbepaling. Het anoniem melden is geen verplichting in de Nederlandse wetgeving. Wel mogelijk is echter het melden via een advocaat of een vertrouwenspersoon, waardoor de identiteit van de melder gewoon niet bekend wordt bij de bevoegde autoriteit. Het extern beleggen van het beheer van een intern meldkanaal is eigenlijk nu al mogelijk, omdat artikel 2 van de Wet Huis voor klokkenluiders daar niet aan in de weg staat. Dat verandert dus niet. Een verdere optie onder de richtlijn is dat er uitsluitingsgronden kunnen worden bepaald voor de behandeling van een melding door een bevoegde autoriteit. Dan gaat het om inbreuken van geringe betekenis of herhaalde meldingen. Een voorrangsregeling bij grote aantallen is geregeld in het wetsvoorstel, in hoofdstuk 1a.

Niet geregeld -- dat zijn dus nog twee optionele bepalingen -- is de verplichting voor werkgevers met minder dan 50 werknemers tot het instellen van een intern meldkanaal. Dat is niet overgenomen. Maar de werknemers van een dergelijk bedrijf kunnen natuurlijk wel extern melden en hebben gewoon bescherming. Tot slot is er een optionele bepaling over het verlenen van financiële bijstand en ondersteuningsmaatregelen in het kader van gerechtelijke procedures. Dat is nog niet wettelijk geregeld, maar daar loopt onderzoek naar door middel van een aantal pilots, die inmiddels gestart zijn. Dan geef ik het woord aan mijn collega.

Mevrouw **C**: Zal ik het overnemen? Ik zal wat vertellen over de wijzigingen in het wetsvoorstel, die hebben plaatsgevonden nadat het op 1 juni vorig jaar in oorspronkelijke vorm was ingediend. Een belangrijke aanleiding daarvoor was het verslag dat door de vorige Tweede Kamer in oktober vorig jaar is vastgesteld. Daarin was de Kamer behoorlijk kritisch, met name op de complexiteit van ons wetsvoorstel. Daarop heeft de vorige minister, minister Ollongren, in december vorig jaar bij de nota naar aanleiding van het verslag ook een uitgebreide nota van wijziging bij de Kamer ingediend. Daarin is een aantal wijzigingen

opgenomen naar aanleiding van wensen die door de Tweede Kamer waren geuit. Een belangrijke daarvan is de eis dat de bevoegde autoriteiten één meldkanaal moeten inrichten. Dat betekent eigenlijk dat dezelfde eisen gelden voor de behandeling van zowel vermoedens van misstanden als van inbreuk op het Unierecht. Het gevolg was eigenlijk dat de bevoegde autoriteiten geen keuzevrijheid meer hebben om daar verschillend mee om te gaan. Verder is geregeld dat er ook bij melding van een dreigende misstand bescherming wordt geboden aan melders. Dat is gebeurd door aanpassing van de definitie van het begrip "misstand" en is eigenlijk een harmonisering met hoe inbreuk op het Unierecht in de richtlijn geregeld is, namelijk dat er ook bij melding van dreigende inbreuken bescherming plaatsvindt.

Verder zijn er een aantal verbeteringen in het wetsvoorstel aangebracht om het beter toegankelijk te maken. Dat zit 'm onder andere in minder verwijzingen naar de richtlijn en ook in de toevoeging van een definitie van "melding". Daardoor is het hele wetsvoorstel minder complex en beter leesbaar geworden. Er is ook een instrument voor handhaving toegevoegd van de plicht die werkgevers hebben om een interne meldprocedure vast te stellen. Elke belanghebbende werknemer kan dat bij de kantonrechter afdwingen, volgens het wetsvoorstel. Tot slot is er een specifiek verbod op zwijgbedingen voor klokkenluiders aan het wetsvoorstel toegevoegd bij de eerste nota van wijziging, in artikel 17h.

Daar is het niet bij gebleven, want ook de huidige minister, minister Hanke Bruins Slot, heeft een uitgebreide nota van wijziging ingediend. Dat was op 29 juni van dit jaar en gebeurde met name naar aanleiding van de initiatiefnota van Kamerlid Omtzigt.

Ik noem de belangrijkste wijzigingen, maar dat is niet limitatief. Onder andere is er een integrale definitie opgenomen van "misstand", waarin de schending van het Unierecht is geïntegreerd. Daarmee wordt eigenlijk duidelijk dat er geen enkel verschil is tussen meldingen van misstanden of van inbreuk op het Unierecht, ook niet in de bescherming van melders. Dat valt allemaal onder het begrip "misstand".

Verder is er een bepaling aan het wetsvoorstel toegevoegd waarin een opsomming wordt gegeven van benadelingshandelingen. Die opsomming is niet limitatief, maar geeft de melders, als zij de wet erbij pakken, wel meteen duidelijkheid over wat allemaal onder "benadeling" valt. Daar kunnen zij van uitgaan en dan zijn ze ook beschermd. Het benadelingsverbod zat in het oorspronkelijke wetsvoorstel in één lang en best complex wetsartikel. Besloten is om dat op te splitsen in meerdere artikelen, zodat het wat makkelijker te begrijpen is en zodat ook duidelijker wordt dat er bij openbaarmaking van misstanden onder bepaalde voorwaarden bescherming is. Dat zit dan bij elkaar in één artikel. Verder is er een uitbreiding, die u kunt nalezen in artikel 17ec, waardoor beschermingsmaatregelen onder andere ook van toepassing zijn op interne onderzoekers van misstanden, naast de melders en degenen die hen bijstaan et cetera.

De wijzigingen in het wetsvoorstel zijn er niet alleen naar aanleiding van wensen vanuit de Kamer gekomen. Er is ook nog wat gewijzigd op het gebied van de verduidelijking van de rol van het Huis. Zo zijn de procedurele regels voor misstandonderzoeken ook van toepassing verklaard op bejegeningsonderzoeken. Dan gaat het erom dat er binnen zeven dagen een ontvangstbevestiging moet worden gestuurd en netjes feedback moet worden gegeven door de bejegeningsonderzoeker. Dat was aanvankelijk niet geregeld, omdat die hele richtlijn niet over bejegeningsonderzoeken gaat. Dat is in de eerste nota van wijziging gebeurd. Verder is in het wetsvoorstel ook expliciet geregeld dat het advies dat het Huis geeft, ook openstaat voor alle mensen die straks recht krijgen op bescherming. Dat is een veel grotere groep dan nu. Dat zit in artikel 3k, ook bij de eerste nota van wijziging. Tot slot de preventietaak van het Huis. Dat is eigenlijk niets nieuws. Het Huis hield zich daar altijd al mee bezig, naast advies en onderzoek. Maar nu is, mede op basis van een aanbeveling die Maarten Ruys een aantal jaren geleden gedaan heeft, ook expliciet in de wet opgenomen dat het Huis ook tot taak heeft om kennis te bevorderen, met het oog op het voorkómen van misstanden in een werkgerelateerde context. Dat is in de tweede nota van wijziging gebeurd.

Dan zal ik nog iets vertellen over de gevolgen van te late implementatie. Dat is allereerst de inbreukprocedure van de Europese Commissie, die inmiddels al in de administratieve fase gestart is, want de richtlijn had eigenlijk uiterlijk op 17 december 2021 door Nederland omgezet moeten zijn in nationale wetgeving. Dat is niet gelukt. De Europese Commissie heeft sinds 2017 een veel strenger handhavingsbeleid. Dat is duidelijk gemaakt in een mededeling die gepubliceerd werd in het Publicatieblad van de Europese Unie in 2017, onder de titel Betere resultaten door betere toepassing. De Commissie is echt een stuk strenger geworden. Dat hebben we ook gemerkt, want meteen in januari heeft Nederland een ingebrekestelling ontvangen, omdat we dus te laat waren met het implementeren van de richtlijn. Daar moet dan volgens de procedure binnen twee maanden op gereageerd worden. Dat hebben we netjes binnen die tijd gedaan.

De volgende stap in de administratieve procedure van zo'n inbreukprocedure of infractieprocedure -- dat zijn synoniemen die door elkaar gebruikt worden -- is dat de Europese Commissie dan "een met redenen omkleed advies" vaststelt, zoals dat genoemd wordt. Dat is dan eigenlijk een reactie op de reactie van de lidstaat op de ingebrekestelling. Daaruit blijkt heel duidelijk dat de parlementaire procedure die nog loopt voor de Commissie geen argument is dat de te late implementatie zou kunnen rechtvaardigen. Voor ons kwam dat niet onverwacht, want het past helemaal in dat strengere handhavingsbeleid wat ze dus al een aantal jaren hebben. Wij moeten daar nu weer binnen twee maanden op reageren, dus voor 15 september. Dat loopt procedureel via Buitenlandse Zaken. Dat zal dus komende week gebeuren. Daarna is de Europese Commissie weer aan zet. Te verwachten is dat de Europese Commissie, als de situatie blijft zoals die nu is en Nederland dus de

implementatiewet nog niet heeft vastgesteld, automatisch een procedure bij het Europees Hof zal starten. Wanneer ze dat precies doen, is natuurlijk aan de Europese Commissie. Binnen twee maanden zou het dus ongeveer medio november kunnen gebeuren. Er staat ook wel in beleid van de Commissie dat ze het twaalf maanden doen nadat de implementatietermijn is verstreken. Dan zou het ook december kunnen worden. Maar het zit er toch wel redelijk snel aan te komen, kunnen we verwachten, als we dan inderdaad nog steeds niet aan de verplichtingen voldoen. Daar kunnen best forse financiële consequenties aan zitten. Daarover heeft de minister de Kamer ook in de brief geïnformeerd. Dat is iets om rekening mee te houden.

Behalve die inbreukprocedure zijn er nog meer gevolgen van die te late implementatie. Vanaf de datum dat de richtlijn geïmplementeerd had moeten zijn, dus 17 december 2021, tot aan het moment dat de implementatiewet uiteindelijk in werking treedt, zitten we eigenlijk in een soort vacuüm, waarin het leerstuk geldt van rechtstreekse werking van die Europese richtlijn. Dat is best een complex leerstuk en leidt ook in de praktijk wel tot allerlei onduidelijkheid en rechtsonzekerheid.

Het komt er in het kort op neer dat voor de overheid rechtstreekse werking geldt voor bepalingen van de richtlijn die onvoorwaardelijk en voldoende nauwkeurig zijn. Als ik dat zo uitspreek, dan geeft dat natuurlijk al aan dat daar interpretatieruimte zit. Want wat valt daar nou precies onder? Het is uiteindelijk aan de rechter om dat te beoordelen. Wij hebben overigens wel een uitgebreide factsheet uitgebracht met alle informatie die wij, samen met experts van het ministerie van Buitenlandse Zaken, konden verzamelen over wat het betekent. We hebben dat gedaan om werkgevers en bevoegde autoriteiten, en ook potentiële melders en het Huis voor Klokkenluiders, toch zo veel mogelijk informatie te geven over wat het nou betekent en hoe we ermee moeten omgaan. Het roept namelijk allerlei vragen op, zoals: wat geldt er op dit moment precies zolang die wet er nog niet is? Daarnaast is er nog het zogenaamde leerstuk van de conforme interpretatie. Dat is eigenlijk ook een soort opdracht aan de rechter om het nationaal recht zo veel mogelijk uit te leggen in het licht van de bewoordingen en het doel van de richtlijn. Dat is enigszins vaag, dus we moeten afwachten hoe de rechter daar in het geval van individuele casuïstiek precies mee omgaat. Hiermee heeft eigenlijk iedereen te dealen zolang die implementatiewet er nog niet is. Daar wil ik het bij laten.

Mevrouw **A**: De toenmalige minister van Binnenlandse Zaken heeft in haar brief van 15 juli 2020 aangekondigd dat er nog een wetstraject volgt naar aanleiding van de evaluatie. Daar wordt ook het onderzoek naar de voorstellen uit de initiatiefnota van het Kamerlid Omtzigt bij betrokken. De minister heeft daarbij stilgestaan in haar brief van 29 juni. Ook volgen er nog onderzoek en overleg over punten uit de evaluatie die mogelijk een wetswijziging vereisen.

Daar heeft de toenmalige minister uw Kamer in de brief van 21 december 2020 over geïnformeerd. Wat we daarover kunnen vertellen, is dat het onderzoek en overleg plaatsvinden met de betrokken departementen, zoals EZK, JenV en Defensie, de bevoegde autoriteiten, uiteraard het Huis zelf, de Nationale ombudsman en de Stichting van de Arbeid. We komen nu bij het einde van de presentatie. Dat geeft gelegenheid tot het stellen van vragen. Bedankt voor jullie aandacht.

De **voorzitter**: We hebben het verzoek gekregen om het gewoon een-op-een te doen. Dat lijkt me goed. Ik maak even een rondje. Zeg even waar de vraag op ziet, als het kan, want dan weten jullie ook een beetje wie de vraag moet beantwoorden. We doen het dus zoals jullie verzochten, zonder lange rij en gewoon een-op-een. De heer Bisschop.

De heer **Bisschop** (SGP): Voorzitter, dank u wel. Allereerst dank aan de gasten voor de verhelderende toelichting. Ik moet eerlijkheidshalve aangeven dat wij dit binnen de fractie nog niet hebben voorbereid, in die zin dat we nog niet tot een standpuntbepaling zijn gekomen. Dit is voor ons dus input in het kader van die voorbereiding. Ik heb twee vragen, maar misschien moeten we die maar gewoon een voor een doen.

De **voorzitter**: We hebben tijd zat.

De heer **Bisschop** (SGP): Tijd zat? Mag ik ze dan allebei stellen?

De **voorzitter**: Ja hoor.

De heer **Bisschop** (SGP): Dit traject gaat vooral over het synchroniseren van onze bestaande wetgeving met de Europese richtlijn. Mijn vraag is, in alle openheid: wat voegt dit toe, behalve dan dat het nu ook onder het Unierecht gaat vallen? Dat is de eerste vraag. Ik snap dat er een verplichting ligt en dat je dat dus moet doen, maar ik ben wel benieuwd wat dit qua werking, uitwerking, doorwerking en effecten voor extra's biedt ten opzichte van wanneer je het als land zelf zou doen.

Dan de tweede vraag. We weten allemaal dat het Huis voor Klokkenluiders niet functioneerde zoals we gehoopt hadden dat het zou functioneren. Kunt u mij iets meer toelichting geven? Op welke punten zou dat functioneren moeten verbeteren als gevolg van deze operatie, deze herziening? Het klinkt soms alsof het naar een politieke vraagstelling neigt, maar zo is het nadrukkelijk niet bedoeld, want over de Wet Huis voor klokkenluiders zijn we het allemaal wel eens. Je hebt namelijk een adequate voorziening nodig. De achtergrond van mijn vraag is eigenlijk: is dit nu wat we nodig hebben om dat te laten

functioneren zoals wenselijk is in het kader van maatschappelijke verhoudingen en maatschappelijke ontwikkelingen enzovoorts? Dank u wel.

Mevrouw **B**: Ik ga mijn best doen om de eerste vraag te beantwoorden: wat gaat er veranderen doordat de richtlijn gaat gelden? De Wet Huis voor klokkenluiders ziet echt op de bescherming van werknemers die een melding doen van een misstand. Ik moet misschien ook even uitleggen dat die ziet op een misstand waarbij maatschappelijk belang in het geding is. Dat is eigenlijk een heel brede definitie die Nederland in de wetgeving al kent. De richtlijn expliciteert in ieder geval voor het Unierecht heel duidelijk om welke schendingen het gaat. Het is dus bijna normgerelateerd, heel exact, terwijl Nederland dus al een heel ruime definitie kent. Heel veel schendingen van het Unierecht zouden daar al onder kunnen vallen, maar omdat de richtlijn ons ertoe verplicht, is de definitie aangepast. Dat is de materiële reikwijdte. Dan de personele reikwijdte. Ik had het net over de bescherming van werknemers en ambtenaren. Die wordt uitgebreid, omdat de werkgerelateerde kring daaromheen ook bescherming krijgt, omdat toch gezien wordt dat ook daar benadeling plaatsvindt. Denk aan mensen die de klokkenluider bijstaan of aan familie. Daar wordt de bescherming straks ook aan geboden. Een verplichting uit de richtlijn is dat ze daar ook ondersteuning in krijgen van het Huis, dus advies en informatie over welke weg zij kunnen bewandelen. Dat is het eigenlijk in hele grote lijnen. Ook is het natuurlijk nog heel erg belangrijk dat de beschermingsmaatregelen worden uitgebreid, met omkering van de bewijslast, een heel expliciete bepaling over vrijwaring en een verbod op zwijgbeding. Dat is ook een uitbreiding die de richtlijn vereist. Dat is eigenlijk het grote verschil tussen de huidige wet en de richtlijn.

Mevrouw **A**: Ik wil graag antwoord geven op de tweede vraag. Als ik u goed heb begrepen, was uw opmerking dat het Huis niet functioneerde zoals het zou moeten functioneren. U vroeg: in hoeverre zal deze wet het functioneren van het Huis verbeteren? Ik laat het advies van Reinier van Zutphen dan even buiten beschouwing. Hij zag op het functioneren van het Huis en de acties die naar aanleiding van het advies in gang zijn gezet, waaronder een uitbreiding van de capaciteit van het Huis. De verwachting is dat er met de invoering van deze nieuwe wet een gelijk spelveld gaat ontstaan tussen werknemers en werkgevers. Dat versterkt de positie van potentiële melders. De afdeling advies van het Huis blijft de toegangspoort voor potentiële melders om advies te krijgen over: welke stappen moet ik zetten, bij wie moet ik terecht als ik een misstand wil melden, hoe ziet dat proces eruit? Dat is echt de toegangspoort. Het blijft de poortwachter voor klokkenluiders om informatie en advies in te winnen. Daarbij wordt de doelgroep uitgebreid, dus het aantal personen dat zich

bij het Huis gaat melden zal mogelijk groter worden. De afdeling onderzoek blijft onderzoek doen naar misstanden en bejegening.

Een belangrijke constatering is dat met de invoering van deze nieuwe wetgeving en door het gelijkijzer speelveld het bewustzijn waarschijnlijk groter zal worden dat ze goed moeten omgaan met personen op de werkvloer die signalen afgeven of melding doen van een misstand. Omkering van de bewijslast zorgt namelijk voor een sterke positie voor de melder als het aankomt op een gerechtelijke procedure. Dat werkt twee kanten op. Aan de ene kant heb je de afdeling advies en de afdeling onderzoek, die zorg dragen voor verzoeken en informatieverzoeken van melders over de werking van de wet. Maar met de wettelijke verankering van de preventietaak heeft het Huis ook de mogelijkheid om voorlichting te geven aan werkgevers over hoe ze een goede interne meldprocedure kunnen inrichten en over hoe ze voor een veilig werkklimaat en goed werkende integriteitssystemen kunnen zorgen. Wat de wet zal veroorzaken ten aanzien van het Huis is volgens ons dus een versterking aan twee kanten.

De **voorzitter**: Dank u wel. Meneer Strolenberg.

De heer **Strolenberg** (VVD): Dank u wel. Ik heb voor nu even drie vragen.

De **voorzitter**: Doet u er twee. We kunnen later altijd nog een rondje doen om te kijken of iedereen aan bod komt.

De heer **Strolenberg** (VVD): Prima. Even over de ingebrekestelling van de Europese Commissie. Ik heb gelezen dat het zou kunnen oplopen tot iets van 83 miljoen euro als het in januari ... Misschien eerst even een check. U zegt: we gaan op 15 september reageren en het zou kunnen -- twee maanden daarna is gebruikelijk -- dat ze het bij het Hof aandragen. Is dat dan nadat ze daar een beslissing over hebben genomen of nadat wij een reactie hebben gegeven? Want als je dat doorrekent, zou het erg spannend kunnen worden richting 15 november, of richting december, aangezien u het had over "na twaalf maanden". Dat is de eerste vraag. En moet het dan ook volledig door de Eerste Kamer zijn geweest? Moet de implementatie dan dus ook al echt aan de gang zijn? Of zou behandeling in de Tweede Kamer eventueel voldoende kunnen zijn? Ik weet niet of u studie heeft gedaan naar hoe het Europees Parlement daarop handelt. Ik ben ook even benieuwd in hoeverre u dan ook betrokken bent bij de totstandkoming van de wetenschapstoets. Ik geloof dat er eventueel ook nog om voorlichting wordt gevraagd bij de Raad van State. Is daar op de een of andere manier al contact over geweest? Wat valt er wat dat betreft te verwachten? En weet u eventueel iets over termijnen?

Mijn tweede vraag gaat over de consequentie. Er is op een gegeven moment ook gesproken over het eventueel loslaten van het feit dat het niet zou gaan om misstanden met een maatschappelijk belang. Ik ben even benieuwd: wat is de eventuele consequentie als dat losgelaten zou worden? U heeft volgens mij zelf aangegeven dat u in de toelichting in ieder geval wat duidelijker gaat maken wat dan maatschappelijke belangen zijn. Ik ben even benieuwd waarom ervoor gekozen is om dat in de toelichting te doen en niet om dat bijvoorbeeld specifiek in de wet op te nemen.

De **voorzitter**: Zo smokkelt een Kamerlid er altijd drie vragen in, ook al heeft de voorzitter "twee" gezegd.

De heer **Strolenberg** (VVD): Twee vragen!

De **voorzitter**: Nee, nee, nee, het waren er drie. Ik heb drie vragen geteld. Ik zal zorgen dat u antwoord krijgt, maar daarmee bent u wel af.

De heer **Omtzigt** (Lid Omtzigt): Wat betekent dat, voorzitter?

De **voorzitter**: Dat hij geen vragen meer mag stellen. De norm is twee vragen. We gaan daar gewoon weer naar terug. Eerst even de infractiestelling en de gevolgen daarvan.

Mevrouw **B**: Ja, de inbreukprocedure. Een dezer dagen gaat er een reactie uit naar de Commissie. Als de Commissie het aanhangig gaat maken bij het Hof -- dat zou al vanaf medio november kunnen, maar dat kan ook langer duren; dat is niet helemaal in te schatten -- dan betekent dat voor de hoogte van de boete niet zo veel. Tenminste, we weten niet hoe hoog die boete uiteindelijk wordt, want het vorderen is aan de Commissie. Maar voor de dwangsom is dat wel van belang. Op het moment dat het Hof uitspraak doet en de wet nog niet geïmplementeerd is, kan er een dwangsom worden opgelegd. Voor de hoogte daarvan wordt teruggerekend naar de datum waarop de richtlijn geïmplementeerd had moeten zijn. We rekenen dan dus terug naar 17 december 2021. Dat is per dag. Dat loopt heel erg op. We hadden geloof ik al een berekening gemaakt voor als het Hof een uitspraak doet voor medio 2023. Die kwam heel erg hoog uit.

Er was ook een vraag over ...

De **voorzitter**: Het aanvullend advies van de Raad van State.

Mevrouw **B**: Ja, over het aanvullend advies van de Raad van State. Dat is volgens mij een voornemen van de commissie, dat is voorgelegd aan het Presidium. Daar ligt nu een verzoek voor een advies aan de Raad van State.

De **voorzitter**: Ik zei buiten de microfoon dat dat bij het Presidium ligt. Wij weten officieel niet wat er gebeurt bij het Presidium, dus dat weten wij niet.

Dan was de laatste vraag als het gaat om maatschappelijke misstanden: waarom zit dat in de toelichting en niet in de wetstekst zelf?

Mevrouw **B**: Misschien nog heel even over het advies van de Raad van State. Het is natuurlijk aan uw Kamer om dat te vragen, maar ik struikelde net even over het punt van het tempo of de snelheid van behandeling. De vraag was of het voldoende is als het in behandeling is bij de Eerste Kamer. Als het snel door de Tweede Kamer wordt afgehandeld en in de Eerste Kamer in behandeling is, kan de Commissie dat meewegen bij het aanhangig maken van een zaak bij het Hof. Het zou natuurlijk heel erg mooi zijn als dat advies van de Raad van State een spoedadvies is, maar dat is aan de Kamer om te vragen. Dan het maatschappelijk belang, de consequentie. Zal ik daar ook op ingaan? Jij mag het ook doen, hoor.

Mevrouw **C**: Ja, maar ik heb nog even een verhelderende vraag. Het gaat om het maatschappelijk belang in het begrip "misstand": waarom zijn die criteria verhelderd in de toelichting en niet in de wet? Is dat de vraag?

De heer **Strolenberg** (VVD): Ja, dat waren inderdaad twee vragen; ik heb gesmokkeld. Het was een A- en een B-deel. Maar om u toch een beetje te pleasen, voorzitter, als ik moet kiezen -- de consequenties van als we het maatschappelijk belang zouden weglaten, kan ik zelf zo ongeveer raden -- dan is mijn vraag deze. Er werd gezegd: het is niet duidelijk wat er precies onder maatschappelijk belang valt; dat gaan we in een toelichting opnemen. Mijn vraag is waarom ervoor is gekozen om dat in een toelichting te doen. Zou het niet veel beter zijn om echt specifiek in de wet op te nemen wat verstaan wordt onder "misstand"?

Mevrouw **B**: Als je dat heel specifiek in de uitwerking van de wet zou meenemen, dan betekent dat natuurlijk ook dat je de uitleg die je kunt geven kwijt bent. Nu biedt het nog mogelijkheden om rekening te houden met factoren die niet in de toelichting zijn genoemd omdat "maatschappelijk belang" toch een vrij breed begrip is. Dat is ook afhankelijk van ontwikkelingen in maatschappelijke opvattingen en regelgeving, die ook wordt aangepast en

zich verder ontwikkelt. Dat is de reden waarom we het nu niet op die manier hebben geregeld.

De **voorzitter**: Ik zou graag wat willen zeggen over uw opmerkingen over de Europese Commissie en de infractieprocedure, de ingebrekestelling. Wij waren als Kamer uitgegaan van 1 juni. Voor die datum nog alle dingen behandelen is niet gelukt. Als er nu druk komt, dan moet dat wel meegewogen worden. Wij hebben overigens ook overwogen om een brief te schrijven aan Reynders om hem erop te wijzen dat wij bezig zijn. Dat hebben we gedaan, hè? Dus misschien moeten wij ons politiek nog beraden op wat wij daar verder mee kunnen. Mevrouw Dekker-Abdulaziz, u heeft twee vragen. Ik hou ze bij. Smokkel er niet nog van alles bij, want dan kunnen er ook nog andere vragen worden gesteld; we houden vast nog tijd over voor een tweede ronde.

Mevrouw **Dekker-Abdulaziz** (D66): Ik smokkel niet. Ik ben heel strak. Ik heb twee vragen. Ik ga nog even door op die infractieprocedure. Wij weten ook wat mevrouw Leijten net heeft gezegd, maar even voor mijn begrip ... Ik ben voornamelijk benieuwd naar de consequenties, ook voor de wet en voor de boete -- laten we het zo plat zeggen -- als wij nu zo snel mogelijk de wet aannemen zoals die er ligt na de wijzigingsvoorstellen van de tweede nota van wijziging. Wat gaat er dan gebeuren? Ik begrijp dat we dan nog steeds met terugwerkende kracht een dwangsom moeten betalen. Of komen we daaronderuit? Dat is vraag een.

Mijn tweede vraag is wat technischer en gaat over de verplichting voor werkgevers met minder dan 50 werknemers. Er is nu geen verplichting voor een intern meldkanaal. Dat snap ik, maar is er wel ergens een verplichting voor een extern meldkanaal, waarbij je dus via het Huis een melding maakt?

Mevrouw **C**: De eerste vraag ging over de procedure. Het is een feit dat na de Tweede Kamer nog de Eerste Kamer komt, dus als u snel, op korte termijn, het wetsvoorstel zou aannemen, dan is nog niet gezegd dat het ook heel snel door de Eerste Kamer gaat. Dat ligt dan weer daar. Wat overigens bij de Europese Commissie zou kunnen meewegen -- dat hebben wij niet in de hand -- is dat de Commissie de zaak wellicht nog even aanhoudt in plaats van er een meteen bij het Hof aan te spannen als zij ziet dat het al door de Tweede Kamer is aangenomen, dat Nederland echt vorderingen maakt en dat het nu in het laatste stadium zit. Dat zou kunnen. Ik speculeer een beetje, want dat is natuurlijk aan de Europese Commissie. Als wij reële vorderingen zouden kunnen laten zien en wij die al dan niet informeel zouden kunnen communiceren met de Europese Commissie, dan kan dat invloed

hebben op de besluitvorming. Als er reële vorderingen zijn, lijkt me dat een manier om een procedure van de Commissie bij het Hof te voorkomen.

De andere vraag was of we die dwangsom niet sowieso verschuldigd zijn omdat we al te laat zijn. Dat is niet zo. Het gaat nu echt om de vraag of we kunnen voorkomen dat een procedure wordt aangespannen. Het moment waarop de Europese Commissie een procedure bij het Hof aanspant, is bepalend. Als we op dat moment niet voldoen aan de verplichtingen, dan kunnen we daar consequenties van verwachten. We hebben daar contact over gehad met de PV. Als Nederland, terwijl de procedure bij het Hof loopt, het alsnog implementeert, is niet te verwachten dat de Europese Commissie de zaak zal terugtrekken, waarschijnlijk ook om een voorbeeld te stellen aan andere landen. Nederland is toch al geruime tijd in gebreke geweest, want die procedure wordt pas na elf of twaalf maanden aangespannen. De verwachting is dan dat zij de zaak zal doorzetten en dat Nederland te maken krijgt met financiële consequenties. Het is wel een reële verwachting dat die dan minder groot zullen zijn dan wanneer Nederland nog steeds in gebreke blijft. Is dat voldoende als antwoord? Ja?

Dan was er een vraag over minder dan 50 werknemers. Wat ook een belangrijke wijziging van de richtlijn is, is dat mensen voortaan sowieso meteen extern kunnen melden. Dan hebben ze ook bescherming. Dat geldt voor alle werknemers. Ook als er meer dan 50 werknemers bij een werkgever zijn en iemand misschien geen vertrouwen heeft in de interne procedure, dan kan hij altijd meteen extern melden.

De **voorzitter**: Mevrouw Van Dijk.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA): Dank je wel, voorzitter. Misschien blijven we wel een beetje hangen op ...

Mevrouw **Dekker-Abdulaziz** (D66): Het geld.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA): Nee, voor mij is het niet eens het geld. Ik ben heel erg op zoek naar kwaliteit versus kwantiteit. Oftewel, als wij netjes een debat voeren en zeggen dat we het doen, dan krijgen we een groen vinkje en gaat het door. Maar als we kwalitatief veel betere wetgeving vaststellen dan al die andere landen, krijgen we misschien ook een groen vinkje en geen boete. Bij mij komt iedere keer weer binnen dat het dus niet zozeer gaat over de kwaliteit, maar vooral over dat groene vinkje halen. Ik zou van jullie willen horen hoe jullie daarnaar kijken.

Mijn tweede vraag gaat heel ergens anders over, namelijk over financiële bijstand en ondersteuningsmaatregelen, die nu nog niet worden meegenomen, maar waar pilots op

gedraaid worden. In eerdere debatten in de Kamer was echt een punt dat we daar een hiaat zien. Hoe staat het met die pilots? Zijn die bijna klaar? Zouden we dat misschien alsnog mee kunnen nemen in de besluitvorming, omdat dat mensen zou kunnen belemmeren om er gebruik van te maken, ook in het verdere proces dat ze moeten doorlopen?

Mevrouw **B**: Ik zal antwoord geven op de eerste vraag: wat gaat voor, kwaliteit of een groen vinkje? In de presentatie heb ik misschien niet voldoende benadrukt dat het wetsvoorstel zoals het er nu ligt, voldoet aan de verplichtingen van de richtlijn. In die zin gaat het groene vinkje niet alleen over tijd. Voor de richtlijn is het in ieder geval kwalitatief in orde.

De heer **Bisschop** (SGP): Het concept zoals het er nu ligt.

Mevrouw **B**: Ja, dat voldoet aan alle eisen die de richtlijn stelt.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA): Dat was eigenlijk mijn vraag niet. Sorry, dan ben ik gewoon niet duidelijk genoeg geweest. Hoe kijken zij? Zeggen zij: they ticked the box; ze hebben alle vinkjes gehaald en ook op tijd, dus ze krijgen geen boete? Of zeggen ze: oké, ze doen er langer over, maar wat ze aan het doen zijn, gaat verder en vinden we beter; daar willen we ze de tijd voor geven? Ik heb gewoon het gevoel dat voor dat laatste helemaal geen ruimte is.

Mevrouw **B**: De Uniewetgever verplicht inderdaad alleen maar waartoe ze verplichten in de richtlijn. Zij kijken dus niet naar het extra, nee.

De **voorzitter**: Mag ik daarop voortgaan? In uw presentatie zegt u dat Nederland eigenlijk model stond voor de richtlijn. Wat is er dan nu niet geregeld als je dat langs de richtlijn legt?

De heer **Strolenberg** (VVD): Dat was uw eerste vraag.

De **voorzitter**: Volgende keer mag de heer Strolenberg voorzitten. Het is echt goed met je!

Mevrouw **B**: Daar ging de tweede sheet over. De eerste ging over wat we wel al hebben. Waar we niet aan voldoen, is die ruimere materiële reikwijdte. Althans, de schending van het Unierecht is dat het ook moet gaan om een maatschappelijk belang. Dat komt er als extra eis bij. Dat vereist de richtlijn niet, want die heeft het echt over die concrete normen. De bescherming wordt dan geboden aan een kleinere doelgroep.

Mevrouw **C**: Het zijn eigenlijk een hele hoop dingen, hè: de verschuiving van de bewijslast, de uitbreiding van die groep, procedurele voorschriften waardoor je binnen zeven dagen een ontvangstbevestiging moet sturen en tijdig feedback moet geven, de aanwijzing van de bevoegde autoriteit ... Er zitten allerlei verplichtingen in de richtlijn. Weliswaar heeft de Nederlandse wet model gestaan voor de totstandkoming van die richtlijn, maar dat wil niet zeggen dat de huidige wet al voldoet aan alle eisen van die richtlijn.

Ik wilde ook nog wat zeggen over dat groene vinkje. Er zijn verschillende soorten infractieprocedures. Er zijn infractieprocedures die gaan over de tijdige implementatie van richtlijnen. Die zijn heel helder. Dat is gewoon heel staccato: tijdig of niet; als het niet tijdig is, dan gaan we handhaven, want als we niet goed handhaven, komt er van die Europese regelgeving ook niks terecht. Dat is dan de gedachte. Maar er zijn ook infractieprocedures omdat er niet goed geïmplementeerd is. Dus dan gaat het wel over de kwaliteit. Daar kan je ook uitgebreide discussies over hebben. Dan gaat het over onjuiste of onvolledige implementatie van richtlijnen. Er bestaan dus verschillende typen infractieprocedures, maar deze is inderdaad een kwestie van een groen vinkje of niet.

Mevrouw **A**: Er is ook nog gevraagd hoe het ervoor staat met de pilots en of een en ander niet versneld kan worden. Zoals mevrouw C zei, is het een optionele bepaling uit de richtlijn. Dat neemt niet weg dat de minister, ook naar aanleiding van een eerder advies van de heer Van Zutphen, pilots heeft aangekondigd om te bekijken hoe de ondersteuning op de langere termijn het beste georganiseerd kan worden. Er is op 1 januari 2022 een pilot gestart bij de sector Rijk, die natuurlijk een beperkte doelgroep kent, namelijk rijksambtenaren. Daar was ook kritiek op: waarom niet voor een bredere doelgroep? Dat heeft de minister zich aangetrokken. Er vinden op dit moment verkennende gesprekken plaats met de Raad voor Rechtsbijstand om te bekijken of er een brede pilot opgezet kan worden met juridische ondersteuning voor klokkenluiders. Klokkenluiders in de private en publieke sector zouden van die voorziening gebruik kunnen maken. Het voornemen is om daar begin 2023 mee te starten. Zoals gezegd lopen daarover nu verkennende gesprekken met de Raad voor Rechtsbijstand. Deze week is Slachtofferhulp Nederland gestart met een pilot.

Slachtofferhulp Nederland biedt daarbij psychosociale ondersteuning aan melders die door de afdeling advies van het Huis doorverwezen worden. Er is geen beperking van die doelgroep, behalve dan dat het Huis deze mensen doorverwijst. Dat is ook zijn functie. Naar aanleiding van vragen van de SP-fractie heeft de minister aangegeven hoe het loopt met de onderzoeken en de pilots. Die brief is kort voor deze technische briefing aan deze Kamer gestuurd, namelijk op 1 september. Daarin gaat zij in op de looptijd en de stand van zaken van de pilots.

De heer **Omtzigt** (Lid Omtzigt): Dank voor de toelichting en ook dank voor het werk. Ik denk overigens wel dat het belangrijk is dat we het behandelen, want de oorspronkelijke wet voldeed wel aan de richtlijn, maar we hadden twee verschillende regimes gecreëerd, namelijk iets voor Europese ...

De **voorzitter**: We gaan niet te veel op de inhoud in; we gaan echt eventjes een vraag stellen. Het is 17.30 uur en er zijn volgens mij nog meer vragen.

De heer **Omtzigt** (Lid Omtzigt): Jazeker, voorzitter, maar ik vind het lastig om niet op de inhoud te discussiëren.

Ik zou graag van u een indicatie willen hebben van hoeveel mensen er in de afgelopen jaren intern bij het Rijk erkend zijn als klokkenluider, dus al dan niet komend bij het Huis voor Klokkenluiders -- maar liefst natuurlijk niet, want het liefst heb je dat een intern meldkanaal functioneert. Welke lessen zijn daaruit geleerd die in deze wet terechtgekomen zijn?

Mevrouw **A**: Ik vind het lastig om daarop een antwoord te geven, omdat dit ligt bij andere collega's, die bezig zijn met de sector Rijk, de interne meldregeling en de werkgeversfunctie aldaar. Ik weet dat er jaarlijks wordt gerapporteerd in de Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk, maar ik weet daar de finesses niet van, ook mijn collega's hier niet. Wij kunnen daar dus ook geen goed antwoord op geven.

De heer **Omtzigt** (Lid Omtzigt): Maar betekent dit dat we deze richtlijn aanvliegen vanuit de juridische kant, of dat we die ook aanvliegen vanuit de vraag hoe we merken dat het in de praktijk werkt? Wij merken dat het om verschrikkelijk weinig mensen gaat. Bij de Belastingdienst hebben we eigenlijk nooit iemand aangemerkt zien worden als klokkenluider, maar bij de casussen die bijvoorbeeld mevrouw Leijten en ik tegenkwamen, was daar best weleens aanleiding toe. Is er ook enig overleg gaande over wat men tegenkomt en waarom het wel of niet heeft gewerkt?

De heer **A**: In de voorbereidingen op de hele ontwikkeling hebben we natuurlijk in eerste instantie gesproken met het Huis, maar ook met de verschillende onderzoekers. Er zat vanuit het Europese een grote tijdsdruk op dit traject, dus het voldoen aan de vereisten van de richtlijn is bij dit wetsvoorstel voor ons natuurlijk ook wel heel belangrijk geweest. Daarnaast zijn we bezig geweest met het naar voren halen van de evaluatie van de Wet Huis voor klokkenluiders. We hebben meer tijd nodig om die aspecten op een goede manier te kunnen implementeren en door te voeren. Vandaar ook dat er verschillende wetsvoorstellen aankomen.

De **voorzitter**: Dank. Dan zou ik nog graag de vraag stellen hoe er wordt omgegaan met afgeronde onderzoeken al dan niet openbaar maken, waardoor er ook lering uit getrokken kan worden, iets wat nu expliciet niet kan voor onderzoeken van het Huis. Welk rechtsgevolg kan er mogelijk ook zijn bij meldingen? Het gaat mij dus niet alleen om de bescherming van de klokkenluider, maar ook om de meldingen die gedaan worden en de inhoud daarvan.

Mevrouw **A**: En dan heeft u het over afgeronde misstandonderzoeken of bejegeningsonderzoeken door het Huis? De rapporten daarvan worden gepubliceerd. Volgens mij is in de wet geregeld dat het Huis ook aanbevelingen kan opleggen aan de werkgever, maar dat is tot op heden niet gebeurd. De naam van de werkgever wordt op dit moment niet openbaar gemaakt, maar er wordt onderzoek naar gedaan of de wet dat toelaat of niet. Is dat een antwoord op uw vraag?

De **voorzitter**: Ik denk erover na of dat een antwoord is. Dit is gewoon feitelijke informatie van jullie, volgens mij, dus: ja.

De heer **A**: Het is in ieder geval niet zo dat de onderzoekers van het Huis contact hebben met Binnenlandse Zaken over de onderzoeken. Dat dus niet.

De **voorzitter**: En hoe wordt er rechtsgevolg gegeven aan de meldingen die worden gedaan? Daar hebben we het in het verleden over gehad en we hebben er ook wel naar gevraagd. Het gaat niet alleen over de bescherming van klokkenluiders. Er worden soms ook dingen gemeld waarmee je iets moet. Zit dat in het wetsvoorstel, of is dat een helemaal ander traject?

Mevrouw **B**: Dat is een ander traject. Dan gaat het over de melding van een misstand, bijvoorbeeld bij een bevoegde autoriteit als de AFM; ik noem maar een instantie. Voor de bevoegdheden van de toezichthouder en de handhaver geldt gewoon de sectorwetgeving. Daar gaat deze wetgeving dus niet over, nee. Voor de aanwijzing van de bevoegde autoriteiten is wel bekeken welke instanties bevoegd zijn tot onderzoek, en soms zelfs ook tot handhaving, ja. Maar voor de aangewezen autoriteiten geldt de eigen wetgeving.

De **voorzitter**: Hebben jullie nog iets?

De heer **Bisschop** (SGP): Als de voorzitter het toestaat, ja. Dank voor deze verhelderende reacties op de vragen van de collega's. Ik kauw nog wel een beetje op de omkering van de

bewijslast. Ik vind dat altijd een heel lastig punt. Misschien mag ik u vragen om daarop uw reflectie te geven. Ik zie daar niet alleen veel juridische haken en ogen aan, maar ook maatschappelijke. Het is gevoelig voor misbruik van dit traject, om het zo te zeggen. Althans, het vergroot de gevoeligheid voor het misbruiken en het oneigenlijk gebruiken van een dergelijk traject. Ik zou daar nog wel graag wat reflectie op willen vanuit uw expertise.

Mevrouw **B**: Ik denk dat het lastig is om te reflecteren op eventueel misbruik dat het met zich kan meebrengen. Ik kan wel aangeven dat omkering van de bewijslast een expliciete opdracht vanuit de richtlijn is. Dus ja, als we dat niet zouden doen, gaat die andere inbreukprocedure spelen. Ik denk dat we daar bij de evaluatie aandacht aan zullen besteden, want het is natuurlijk nieuw. Dat gebeurt dan dus pas vijf jaar na inwerktreding.

De heer **Bisschop** (SGP): En dan kan er al veel ellende over organisaties zijn uitgestort. Zijn er ook instrumenten om te borgen dat oneigenlijk gebruik van zo'n traject zo veel mogelijk wordt voorkomen? Kunnen jullie daar nog eens naar kijken, om dit een instrument te laten zijn waarvoor het eigenlijk bedoeld is?

Mevrouw **B**: Dat is onderdeel van het rechtssysteem zoals we het kennen. Dan wordt er misbruik gemaakt van het recht. Volgens mij -- maar dat zou ik even precies moeten nazoeken -- kan daarop gewezen worden. Dan kan een onterechte melder in een beroepszaak gesanctioneerd worden. Hoe dat precies zit, zou ik moeten uitzoeken. Maar er zijn wel mechanismen in die zin.

De heer **A**: En het gaat om een omkering van de bewijslast. Het is niet zo dat een zaak niet bewezen kan worden. De last ligt dus in eerste instantie bij de werkgever, maar als een werkgever zijn dossiers goed op orde heeft, zou die ook wel in staat moeten zijn om dit soort zaken te bewijzen. Het legt wel een stukje extra last op. Ik denk ook wel dat dit een gamechanger is voor het hele traject. Wij merken ook dat werkgevers op het vinkentouw zitten, zo van: wat gaat hier gebeuren? Maar het is niet zo dat werkgevers vogelvrij zijn. Maar nogmaals, het is een besluit uit Europa.

De **voorzitter**: Eentje, hè?

De heer **Strolenberg** (VVD): Dank u wel, voorzitter. Ja, één vraag. Ik luisterde naar het antwoord dat u gaf op de vraag van mevrouw Van Dijk van het CDA over de pilots. De verwachting is dat er bij de wetsbehandeling nog geen ervaringen zijn. Het is ook niet als zodanig in de wet opgenomen. Ik ben even benieuwd hoe dat vanuit het ministerie

eventueel een vervolg zou kunnen krijgen. Komt er dan een soort tweede tranche? Bent u daar al mee bezig? Er zijn nu zaken die, noodzakelijk, snel moeten worden doorgevoerd, maar er kunnen ook zaken die je bij een tweede wetswijziging zou kunnen behandelen. Is er al een soort lijstje?

Mevrouw **A**: Er is geen lijstje. Wel is in de brief die aan uw Kamer is gestuurd, aangegeven dat het mogelijk een apart wetstraject vergt, dus even los van het wetstraject naar aanleiding van de evaluatie. Dat heeft ook te maken met de looptijd van de pilots. We willen de looptijd gebruiken om ervaringsgegevens op te doen. Zoals gezegd loopt er nu een pilot die voorziet in psychosociale ondersteuning van alle klokkenluiders. De minister is ook voornemens om een pilot met juridische ondersteuning voor alle klokkenluiders in het leven te roepen. Maar er valt niets concreets te zeggen over het pad van dat wetstraject, behalve dan dat de doorlooptijd van de pilots gemiddeld twee jaar is.

De heer **A**: Ik kan daar nog wel iets over zeggen. We zijn ermee bezig en kijken ernaar, maar het is buitengewoon complex. The devil is in the details. Je komt op ontzettend veel gebieden waarop al zaken geregeld zijn en je moet zoeken naar wat voor type juridische ondersteuning wel en niet kan. Hetzelfde geldt voor de psychosociale ondersteuning. Je probeert het zo veel mogelijk in te passen in bestaande systemen, maar dat is wel een enorme puzzel. We moeten die ervaringsgegevens gewoon gaan opbouwen met elkaar. Daarmee zijn we nu druk doende.

Mevrouw **Dekker-Abdulaziz** (D66): Ik ga door op dit onderwerp, want het gaat me ook aan het hart. Een van de pilots is die met financiële bijstand. Als ik zo reken, duurt het nog twee jaar. Straks is het 2025 en is dit dus nog steeds niet geregeld. Klopt dat? Of zie ik het helemaal verkeerd?

Mijn andere vraag gaat over het traject van de wetsevaluatie ...

De **voorzitter**: Dat zijn er twee!

Mevrouw **Dekker-Abdulaziz** (D66): O, sorry, mocht ik er één stellen? Dat was dan mijn vraag.

Mevrouw **A**: Ik heb geprobeerd om dat te verduidelijken, omdat er kritiek op was dat die pilot alleen wordt gehouden bij de sector Rijk en dat die dus alleen geldt voor rijksambtenaren. De minister heeft zich dat aangetrokken en wil daarom een pilot voor alle klokkenluiders organiseren. Klokkenluiders hebben op dit moment toegang tot ondersteuning op

psychosociaal gebied. De minister is voornemens om die op juridisch gebied te regelen in gesprek met de Raad voor Rechtsbijstand. Daarover vinden nu gesprekken plaats. Er is dan dus in ieder geval een ingang en ondersteuning beschikbaar voor klokkenluiders. De organisatie op de lange termijn duurt inderdaad nog, omdat we ervaringsgegevens nodig hebben om te bezien hoe je dat gaat inrichten, hoe je dat financiert, hoe je de toegang regelt et cetera.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA): Ik heb niet zozeer een vraag als wel een hartenkreet: laat alsjeblieft niet de systemen et cetera leidend zijn, maar de vraag wat we met elkaar willen bereiken. Ik zit hier nu anderhalf jaar en ik snap het: iedere keer zorgen systemen en processen ervoor dat iets niet kan. Maar ja, we zijn er volgens mij met z'n allen erg van overtuigd dat dit wel heel hard nodig is.

De heer **A**: We proberen juist de systemen te gebruiken zodat het wel kan. Maar daar is onderzoek voor nodig.

De **voorzitter**: De heer Omtzigt.

De heer **Omtzigt** (Lid Omtzigt): Ik heb het toch nog even nagezocht: het aantal erkende klokkenluiders was 0 in 2021 en 0 in 2020. Als niemand onderzoek gedaan heeft naar de vraag waardoor die mensen daar niet doorheen komen, terwijl we bij justitie en bij de politieorganisatie een aantal zelfmoorden gezien hebben en we hebben gezien dat bij de Belastingdienst mensen intern zeer hard aan de bel getrokken hebben, dan vraag ik me af of dat ergens in het hele wetstraject aan bod gekomen is.

Mevrouw **B**: Wij kennen de casussen niet, behalve uit kranten en mediaberichten, dus daar kan ik verder niets over zeggen. Het is ook weer een beetje een systeemantwoord -- het was net nog niet aan de orde -- maar ik kan wel aangeven dat binnen de cao Rijk de regels voor interne meldingen al zijn aangepast op basis van de richtlijn.

Mevrouw **C**: Dat moet natuurlijk ook, omdat de overheid die verplichting heeft vanwege de rechtstreekse werking. In de laatste cao is ook afgesproken dat elk ministerie de verplichting krijgt om een externe commissie in te stellen waar mensen misstanden kunnen melden. Ik ben er zelf niet direct bij betrokken, dus ik hoop dat ik het uit mijn hoofd goed formuleer. Iedereen kan sowieso naar het Huis, maar daarnaast ... Mochten mensen binnen het Rijk zich niet veilig voelen om te melden ... Inderdaad kan ik me voorstellen dat de cijfers binnen de JBR ... Ik moet het even goed formuleren. Die cijfers geven mogelijk aan dat het niet voor

iedereen veilig is. Als daar in 2020 en 2021, ongeacht de coronacrisis, het cijfer 0 staat, is dat wel heel erg laag. Het is dus voorstelbaar dat er gevallen zijn van mensen die zich intern niet veilig gevoeld hebben. Maar daar komt een externe commissie voor, zoals inderdaad in de cao is afgesproken. Sommige ministeries hebben die al, maar die komt er bij elk ministerie. Dat is dus voor het Rijk onlangs toegevoegd.

De **voorzitter**: Ik kijk even rond. Zijn er nog meer vragen? Dat kan nog, want we hebben nog tien minuten. Dit is het moment.

De heer **Bisschop** (SGP): Jij mag.

De **voorzitter**: Ik heb geen vragen meer.

Mevrouw **Dekker-Abdulaziz** (D66): Ik heb er nog eentje.

De **voorzitter**: Dat weet ik, want die wilde u net stellen.

Mevrouw **Dekker-Abdulaziz** (D66): Maar die laat ik achterwege. Ik heb een heel directe vraag, maar misschien heb ik het gemist in een van de vele brieven van de ambtelijke organisatie die in het reces naar ons toe kwamen. Mijn vraag is: wanneer precies moeten we iets doen voordat de Europese Commissie naar het Hof gaat? Wanneer zouden we iets kunnen doen voordat de Europese Commissie naar het Hof gaat?

Mevrouw **B**: Dit is net ook al aangegeven: de Europese Commissie gaat aan de hand van de reactie op het MROA beslissen of ze het aanhangig gaat maken bij het Hof. Als duidelijk is dat Nederland voortgang maakt, dus kan laten zien dat er een afronding is van een parlementair proces, dan is dat natuurlijk behulpzaam. Dat zal meegewogen worden door de Europese Commissie.

De **voorzitter**: Hebben wij dat MROA?

Mevrouw **B**: Nee, die is niet openbaar.

De **voorzitter**: Maar wij zijn wel medewetgever. Uit dien hoofde hebben wij ook zelf een brief aan Reynders gestuurd. Uit ervaring weet ik wat er gaat gebeuren als de Europese Commissie wappert met infractie. Dan wordt er druk op de Kamer en op het proces daar gezet.

Mevrouw **B**: De minister heeft in de brief wel op hoofdlijnen aangegeven wat er in het MROA stond. Dat mag ze wel. Maar het MROA zelf kan niet openbaar worden gemaakt.

De **voorzitter**: We moeten maar even in de procedurevergadering bespreken hoe we daarmee omgaan. Het lijkt mij gewoon ...

Mevrouw **C**: Volgens mij is er wel een mogelijkheid, maar dan moet er eerst een zienswijze van de Europese Commissie gevraagd worden. We kunnen het niet zomaar openbaar maken. Dus als er een verzoek zou komen, is dat niet uitgesloten.

De **voorzitter**: Wat ik hiervan vind, is hoogpolitiek, dus laat ik dat niet zeggen. Laat ik mijn rol als voorzitter behouden.

Mevrouw **C**: Wij mogen het niet zomaar. Het is correspondentie tussen een lidstaat en een orgaan van de Europese Unie. Dat mogen we niet zomaar openbaar maken.

De heer **Bisschop** (SGP): Wij maken geen onderdeel uit van de lidstaat.

De **voorzitter**: Maar wij maken wel onderdeel uit van het wetsproces, de democratie. Maar goed, daar vinden wij iets van. Daar hoeft u niks mee. Wij kunnen dat misschien in de procedurevergadering of daarvoor nog even afstemmen. Er wordt een verslag gemaakt, dus laat ik er niet te veel over zeggen.

De heer **Bisschop** (SGP): Renske, houd je in!

De **voorzitter**: Ja, precies. Ik word hier gemaand me in te houden. Mevrouw Van Dijk heeft geen vraag meer. Meneer Omtzigt?

De heer **Omtzigt** (Lid Omtzigt): Nee, ik heb mijn vragen gesteld, voorzitter. Ik wil nog wel twee opmerkingen maken. Ik vind het een buitengewoon hypothetisch proces als echt niemand erkend wordt. Ik vraag dat nu al maanden. Het lijkt erop dat dit niet gezien wordt. Aangezien hiervan een verslag gemaakt wordt, hecht ik eraan dat hier gewoon gezegd te hebben. Straks betalen we tientallen miljoenen infrastuctiekosten, maar is niemand binnen het Rijk erkend, terwijl we precies weten waarom het ging, en hebben we niet een paar miljoen voor een fonds als we dat een keer nodig hebben. Dan zijn we elkaar echt gek aan het maken hier.

Het tweede punt. Ik zou graag de juridische basis willen begrijpen waarom een met redenen omkleed advies, dat gaat over de parlementaire behandeling, dus over ons, niet zouden mogen inzien. Dat vind ik echt bijna op het absurdistische af, zal ik maar zeggen.

De **voorzitter**: Ik stel voor dat we dat meenemen naar de procedurevergadering. Ik stel voor dat jullie samen met Buitenlandse Zaken het werk achter de schermen doen dat ervoor nodig is om 15 september iets uit te doen gaan. Weet wel dat de Kamer probeert samen op te trekken en wil aangegeven dat het in behandeling is maar dat we dit secuur willen doen, dus wil vragen om ons op dit vlak nu even niet te veel in de nek te zitten. Het is dus niet zo dat we het niet willen. Maar we gaan nog even besluiten wat we daarmee kunnen doen. Mocht er een muizenroute zijn om ons dat MROA wel te sturen, dan houden we ons uiteraard aanbevolen.

De heer **Bisschop** (SGP): Oftewel: verzin een list, Tom Poes.

De **voorzitter**: Daar sluit de voorzitter zich bij aan.

Ik sluit deze bijeenkomst, maar niet dan nadat ik u dank heb gezegd voor uw komst, voor de toelichting en voor de voorbereiding daarvan. We gaan elkaar vast nog nader spreken, al dan niet via de minister.

Sluiting 17.54 uur.
